

Prikaz
Primljeno: 15. 05. 1990.

Dr. MAJA LAMZA-MARONIĆ, Ekonomski fakultet Osijek

Dr. Ante Pulić: INFORMACIJSKO DRUŠTVO I EKONOMIJA Privredni vjesnik, Zagreb 1990.

Edicija »Svijet novih tehnologija« obogaćena je novom knjigom Ante Pulića, profesora Pravnog fakulteta u Zagrebu.

Interes autora knjige ostaje, kao i u prethodnim radovima,* u domeni analize društveno-ekonomskih promjena koje se događaju pod utjecajem znanstvenog i tehnološkog razvoja.

Suvremeni društveno-ekonomski odnosi nalaze se u sveobuhvatnoj mijeni, koja zadire u sve pore mikro i makro djelovanja. Uzroci joj leže u činjenici da nove proizvodne snage, pod kojima se razumijeva kompjutorizacija, robotika, telekomunikacije, bioinženjering, novi materijal i nova znanja daju osnovicu koja pruža mogućnosti za nove oblike čovjekova djelovanja, a kroz to i nastajanje nove strukture društva.

Pod utjecajem ovih novih prodora u znanosti i tehnologiji zbivaju se značajne promjene u ekonomskom i društvenom djelovanju. Danas već pionirski radovi A. Tofflera, J. Naissbita, E. F. Schumachera, F. Capre i drugih, bez obzira na različite polazne pozicije nalaze zajedničko u sumnji u mogućnost, da se postojećim kategorijalnim aparatom objasne suvremeni procesi. Peter F. Drucker, poznati američki teoretičar tvrdi, da je danas sasvim oportuno razgovarati o promjenama svjetske ekonomije. Njegova teza, koja se mora akceptirati glasi: svjetska ekonomija se ne mijenja, ona se već promijenila.

Takva dinamika okruženja rezultirala je i sadržajem istraživanja Pulićeve knjige »Informacijsko društvo i ekonomija«. Knjiga je podijeljena u dva dijela.

Prvi dio — Zapažanja o stanju u ekonomiji — rezimira ekonomiju industrijske epohe.

Pregled obuhvaća kapitalizam i socijalizam, kao varijante koje su se realizirale u tom razdoblju. Po autoru, oba modela počivaju u suštini na istoj mehanicističkoj podlozi oslikanoj i adekvatnom ekonomskom teorijom.

S današnjeg stanovišta temeljni propust je razlaganje cjelovitog ekonomskog djelovanja na fragmente. Radi toga današnja ekonomska znanost, prema konstatacijama mnogih radikalnih kritičara poput Capre Rifkina, Hazel Hendersona, ali i drugih umjerenijih, potpuno je nesposobna objasniti procese u okruženju. Iako se njihove ocjene ne moraju u cjelosti prihvatiti, ostaje činjenica da uzročno-posljedičnim mehanicističkim modelom nije niti moguće pojmovno izraziti suštinu stvarnih zbivanja. Jedno od temeljnih uporišta cijele ekonomije industrijske epohe, teorija opće ravnoteže, pokazuje sve ograničeniji domašaj. Ta ravnoteža danas se više ne može uspostaviti niti instrumentima klasične, a niti makroekonomije. Time se očito sugerira zaključak, da su potrebni pojmovni obrasci kojima će se obuhvatiti novo poimanje okruženja. Novi elementi koje je nužno akceptirati su prostor, vrijeme, informacija, samoorgani-

* Tržište i udruživanje rada (1982),
Suvremene informacijske tehnologije i socijalističko samoupravljanje (1986)
Organizacija i korištenje informacijskih baza (dva izdanja: 1987. i 1988)

zacija, slučaj, entropija i svi oni nužno mijenjaju naše uvriježeno poimanje ekonomije. Ti novi elementi dovode do toga da se određivi rezultati pretvaraju u neodređive, uređeni poredak postaje neuređeni, društveni optimumi postaju nedostiživi, a ravnoteža postaje neravnoteža. Napuštanjem ograničavajućih pretpostavki koje vode do određive ravnoteže dolazimo ne samo u složeniji, već u kvalitetno drugačiji svijet u kojemu je izmjenjena sama priroda ishoda. Jezikom nove paradigme, izmijenila se kompleksnost sustava i on je poprimio drugačije osobine. I razumljivo je, da ih ekonomska teorija ne može obuhvatiti starim instrumentarijem.

Drugi dio — Konceptualni okvir suvremene ekonomije — bavi se karakteristikama informacijskog društva na osnovi kojih se pokušavaju definirati elementi novih ekonomskih odnosa.

Osnovno pitanje, koje se postavlja nakon analize u prvom dijelu knjige, jest kako ekonomskom teorijom uobličiti sve promjene koje su prisutne u društvu i ekonomiji?

Kako cilj nije moguće ostvariti na postojećoj mehanicističkoj paradigmi najprije se razmatraju mogući načini prilagođavanja ekonomske teorije novoj paradigmi. Osnovni pravci u kojima bi trebalo učiniti prodore u ekonomiji, da bi ona odgovorila potrebama društva koje dolazi su po autoru:

- (1) promjena temeljnog pristupa problematici koju se izučava, tj. promjena paradigme koja je zajednička cijeloj znanosti,
- (2) promjena područja istraživanja, baze ekonomske aktivnosti, koja više nije ista, da bi se ponovo uspostavio kontakt sa stvarnošću,
- (3) promjena kategorijalnog aparata kojim se pojmi stvarnost i to tako da se omogućí odražavanje te stvarnosti u njenoj punoj kompleksnosti, a ne reduciranje na jednostavne linearne odnose.

Slijedom navedenih pravaca probija se i nova etika: umjesto kapitala kao cilja sada se javljaju razvoj i cjeloviti rast. Širi se demokratizacija koja zamjenjuje autoritativno upravljanje. Nastupa individualizacija umjesto jednoobraznosti. Sve u svemu ulazimo u razdoblje koje najbolje opisuje pojam koji koriste i mnogi strani autori: New Age.

U definiranju zajedničkog nazivnika: New Age, autor citira Hawkena. Primjećuje »the next economy is coming«, a suštinu nalazi u mijenjanju odnosa između mase i informacije sadržane u proizvedenim dobrima. Masom označava energiju, odnosno ugrađene sirovine. Taj se udio sve intenzivnije smanjuje, tako da poanta nove ekonomije postaje: manje mase više informacija.

Razumljivo je da novo okruženje ima i drugačiju organizacijsku strukturu. Prema sadašnjim saznanjima ona se najbolje opisuje sustavom umrežavanja. Suvremeno poduzeće kao osnovica informacijskog društva potpuno je različito u odnosu na poduzeće industrijske epohe. Njemu umjesto hijerarhijske odgovara mrežna struktura, umjesto novčanog brine se o humanom kapitalu. Karakteristike informacijskog društva stvaraju i drugačiji kategorijalni aparat, koji će iskazivati sve te nove odnose. Tako se formiraju ekonomske kategorije koje će iskazivati ekonomiju odnosa umjesto, kao što je to u industrijskoj epohi bio slučaj, ekonomije stvari.

Knjigu prati bogat izbor aktualne literature iz područja koje obrađuje.

Jednostavna, ali osebujna interpretacija vjerojatno će se dopasti i nametnuti i širem krugu čitalaca, od onih kojima je prvenstveno namijenjena.